

Підтримку надає:

Федеральне міністерство
продовольства і
сільського господарства

на підставі рішення
Німецького Бундестагу

Німецько-український
агрополітичний діалог

Агрополітичний звіт

APD/APB/18/2022

Вплив кліматичних бар'єрів на розвиток торгівлі сільськогосподарськими товарами між Україною та Європейським Союзом у майбутньому

Оксана Девіс

Київ, жовтень 2022 року

Виконавці

Оперативний партнер

Про проєкт «Німецько-український агрополітичний діалог» (АПД)

Проєкт «Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)» реалізується за підтримки Федеральним Міністерством продовольства та сільського господарства (BMEL) з 2006 року і наразі до 2024 року та за його замовленням через виконавця ТОВ ГФА Консалтинг Груп, а також робоче співтовариство, яке складається з ТОВ ІАК Аграр консалтинг (ІАК), Лейбніц-Інституту аграрного розвитку в країнах з перехідною економікою (ІАМО) та ТОВ ТОВ АФЦ Агрікалчер енд Файненс Консалтантс.

Реципієнтом проєкту виступає Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України «Дорада». При реалізації важливих заходів для розвитку ринку землі, використання державних земельних площ та приватизації АПД працює у кооперації з ТОВ з управління та реалізації земель (BVVG). Бенефіціаром проєкту виступає Міністерство аграрної політики та продовольства України.

Проєкт має підтримувати Україну в питаннях розвитку сталого сільського господарства, ефективної переробної промисловості та підвищення міжнародної конкурентоспроможності відповідно до принципів ринкової та регуляторної політик та з урахуванням потенціалу розвитку, який виникає в рамках Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною. З цією метою проєкт має надавати інформацію про німецький, зокрема, східнонімецький, а також міжнародний, європейський досвід з розробки рамкових аграрно-політичних умов, а також з організації відповідних аграрно-політичних установ.

www.apd-ukraine.de

Автор

Оксана Девіс

Дисклеймер

Це дослідження публікується за відповідальності Німецько-українського агрополітичного діалогу (АПД). Будь-які точки зору та результати, висновки, пропозиції чи рекомендації в дослідженні належать авторам і не обов'язково збігаються з думкою АПД.

© 2022 Німецько-український агрополітичний діалог
Всі права захищено.

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	4
1. ГЛОБАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ	5
1.1. Міжнародні кліматичні зобов'язання	5
1.2. Заходи реагування	5
1.3. Перегляд підходів у екологічному оподаткуванні	7
1.4. Оцінка вразливості до торговельних кліматичних заходів реагування ...	9
2. РЕГІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ	9
2.1. Політика та регулювання	9
2.2. Прогнозований вплив на аграрне виробництво та торгівлю	12
3. НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ	16
3.1. Аграрна кліматична політика у контексті національної кліматичної політики	16
3.2. Аграрний сектор в контексті торговельної політики	19
ВИСНОВКИ	21
РЕКОМЕНДАЦІЇ	25
Додаток 1	27
Додаток 2	31

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

КЕІ	Кліматичні економічні інструменти
ПГ	Парникові гази
ПММ	Пально-мастильні матеріали
ЕК	Європейська Комісія
ЕС	Європейський Союз
СЕБАЗК	Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року
СОТ	Світова організація торгівлі
САП	Спільна аграрна політика
НВВ	Національно-визначений внесок
ЗЗЛГ	Сектор землекористування, змін у землекористуванні та лісового господарства
GSP	Загальної схеми преференцій Великої Британії
ПНПТПС	Указ Президента України щодо Питання національних пріоритетів трансформації продовольчих систем в Україні
НПУ МД	Указ Президента України «Мільярд дерев»
РКЗК ООН	Рамкова Конвенція зміни клімату Організації Об'єднаних Націй

1. ГЛОБАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

1.1. Міжнародні кліматичні зобов'язання

Впровадження кліматичних економічних інструментів спрямований на стимулювання впровадження кліматичної політики та створення паритетних економічних умов між країнами з високими та відносно невисокими темпами впровадження кліматичної політики.

У 2015 році була прийнята Паризька Угода. Мета угоди – зменшення викидів парникових газів з метою стримування глобального потепління на рівні 1,5-2,0 градуси Цельсія задля усунення невідворотності настання незворотних наслідків у результаті зміни клімату. Угодою передбачено впровадження різноманітних регулюючих заходів зі зменшення викидів діоксиду вуглецю з 2020 року. Незважаючи на той факт, що угода була ратифікована у 195 країнах світу, а ЄС прийняв рішення про досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, **існує ряд країн, що збільшують рівень викидів та слабо орієнтовані на впровадження заходів щодо зменшення викидів**. Переважно, це пов'язано із тим що такі заходи можуть призвести до короткострокового зниження економічної ефективності, а також потребують додаткових значних інвестицій для впровадження відповідних технологій та підготовки фахівців.

1.2. Заходи реагування

На мові РКЗК ООН термін **заходи реагування**¹ – або вплив заходів реагування – заходи, що виникають як відповідна реакція одних країн на ефекти що виникають в результаті реалізації кліматичної політики іншими країнами (групами країн).

Заходи реагування безпосередньо реалізуються, як інструменти міжнародної торгівлі. Та з одного боку, для тих хто купує, вони впливають на торгові потоки через зміни у ціні, а також через зміни попиту та пропозиції на відповідні товари, технології або послуги (скажімо із нижчим карбоновим слідом). З іншого боку, для тих хто виробляє, заходи торгової політики можуть використовуватися та використовуються для цілей пом'якшення. Наприклад, антидемпінгові та компенсаційні мита використовуються для просування відновлюваної енергії.

Заходи реагування мають комплексний характер та структуру і впроваджуються через ряд торговельних та фінансових механізмів. Проте в їх основі лежить оцінка вартості еквіваленту CO₂ та по суті його капіталізація. Можна виділити наступні категорії торговельно-фінансових заходів реагування:

¹ *ICCP UN. [Response Measures](#).*

- Торгівельні: митне вуглецеве регулювання², також відоме як граничне коригування вуглецю; стандарти та вимоги до маркування; сертифікація; та тарифна допомога.
- Дотичні до торгівлі фінансові механізми стимулювання наприклад субсидії для зеленого зростання або інші субсидії на реалізацію технологій по скороченню вуглецевого сліду.
- А також фінансові механізми такі як наприклад морський та авіаційний збори.

Рівень впливу заходів реагування на галузь або економіку країни на пряму залежить від рівня внутрішніх цін на викиди вуглецю, що формуються шляхом впровадження податку на вуглець, або розвитку обов'язкового вуглецевого ринку де ціна встановлюється через обов'язкове придбання дозволу на певну кількість викидів з можливістю їх подальшого перепродажу або впровадження спеціальних тарифів на викопне паливо.

У випадку, якщо на певну галузь не розповсюджуються державні фінансові механізми, що дозволяють співставити вартість вуглецевого сліду у експорті при перетині кордону до вартості вуглецевого сліду в країні експортерів виробники мають можливість доучитися до системи добровільних вуглецевих ринків.

Таким чином торгові заходи реагування комплексно пов'язанні із фінансовими кліматичними механізмами (Рис. 1). А пов'язані вони через систему обліку, верифікації та звітності викидів що є обов'язковою для підприємств-великих забруднювачів та добровільною для всіх інших.

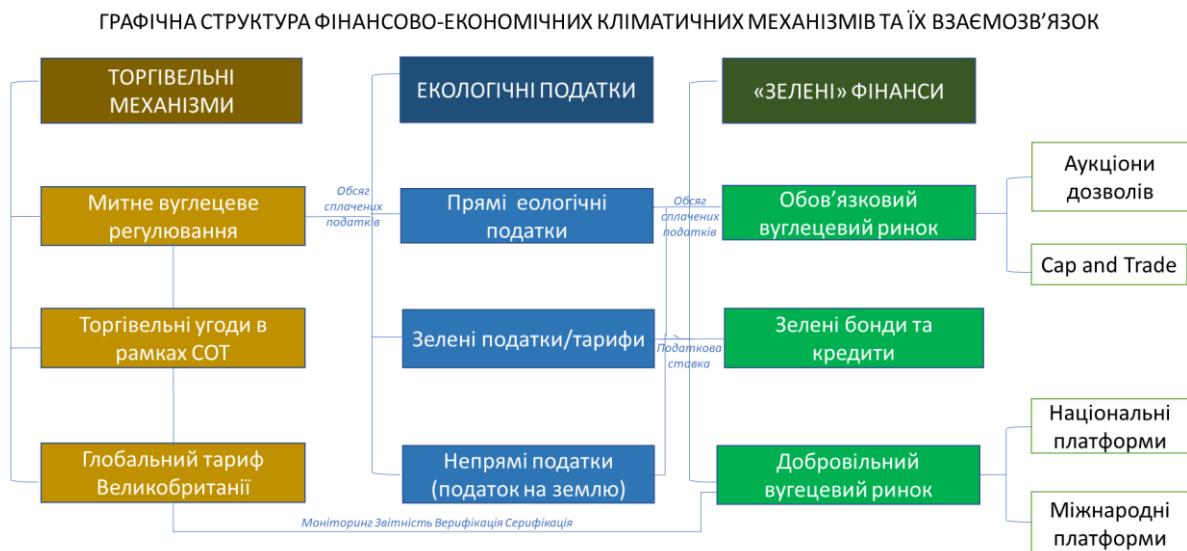

Рис.1. Графічна структура торговельних та фінансових заходів реагування та їх взаємозв'язок

² EC. [Carbon Border Adjustment Mechanism: Questions and Answers](#)

1.3. Перегляд підходів у екологічному оподаткуванні

Формування системи екологічного оподаткування в ЄС зазнало значних трансформацій від прямих екологічних податків на викиди до зеленого оподаткування. При цьому частка прямого екологічного оподаткування у структурі ВВП залишається досить високою у країнах ЄС (Рис. 2).

Пряме оподаткування – це оподаткування на пряме використання енергетичних ресурсів (нафта, вугілля) або на виробництво продуктів з енергетичних ресурсів (електроенергія, ПММ, синтетичні полімери тощо) виробництво продуктів. Зазвичай екологічні податки сплачують ті галузі, у яких переважна частина викидів ПГ генерується в процесі перетворення енергоносіїв на продукцію: нафто переробка, енергетика, транспорт та інші. Тобто в основному вуглецевий слід таких підприємств формується через безпосереднє спалювання або переробку карбонових енергоносіїв.

Блок А. Екологічні податки в Україні

В Україні, майже 60% усіх надходжень від екологічних податків припадають на податки за викиди в атмосферне повітря. До них входять податки на загальні викиди в атмосферне повітря та діоксид вуглецю.

Енергетичний сектор – лідируюча галузь по сплаті екологічних податків за викиди в атмосферне повітря. При цьому лідируюча п'ятірка консолідованих енергетичних підприємств сплачує 55% від загального бюджету екологічного податку у 2021 році. Що становить близько 3 млрд.грн.

Окрім цього, екологічний податок включає надходження за розміщення відходів, екологічний податок за утворення або тимчасове розміщення радіоактивних відходів та надходження за скид забруднюючих речовин у водні об'єкти.

Рис. 2. Структура екологічного оподаткування в економіці різних країн

Джерело: ОБСЕ

Підприємства такого типу зазвичай є основними гравцями на обов'язкових вуглецевих ринках в країнах Європи.^{3,4}

³ Складено за даними ОБСЕ <https://www.oecd.org/environment/environmentaltaxation.htm>

⁴ Інформація по екологічні податки надана сервісом [SaveEcoBot](#).

Проте, існує ряд економічних галузей вуглецевий слід яких переважно формується шляхом залучення у виробничий процес матеріалів та технологій із високим вуглецевим слідом. До таких підприємств відносяться певний сегмент, наприклад, ІТ галузі, доля споживання електроенергії яких стрімко зростає⁵ та сільське господарство⁶. У ряді Європейських представники даних галузей можуть сплачувати екологічний податок, проте, не зобов'язані бути учасниками обов'язкового вуглецевого ринку. Оскільки не існує належних даних, зазвичай ні ІТ галузь ні сільське господарство не відносяться до вище наведених категорій у переважній більшості країн ЄС і тому аграрії не сплачують екологічних податків на викиди у повітря.

Щоб стимулювати ті сектори економіки вуглецевий слід яких формується опосередковано через використання матеріалів та технологій скорочувати кількість викидів ПГ на **міжнародному та національному рівні розвиваються добровільні вуглецеві ринки.**

Блок Б. Добровільні вуглецеві ринки.

Добровільні вуглецеві ринки представлені національними, незалежними та міжнародними платформами. Кожна із платформ має власний механізм кредитування щодо випуску карбонових кредитів. Найдовше на ринку існує міжнародна платформа заснована від ООН ще за часів існування Кіотського протоколу. Серед незалежних 22 платформ, найвідомішими в Україні, є VERRA та Gold Standard.

Відповідно до звіту представленого Світовим Банком у 2022 році переважна більшість нових випусків карбонових одиниць надійшла від проектів, зареєстрованих за незалежними механізмами кредитування, тоді як емісії з міжнародних та внутрішніх механізмів кредитування збільшувалися повільніше. Ця подія є визначальною для розвитку кліматичних ринків і поворотною за останнє десятиліття. У 2021 році видача кредитів за незалежними стандартами зросла на 88%, загалом склавши 352 мільйони кредитів і представляючи 74% пропозиції вуглецевих кредитів 2021 року. Емісія в карбонових кредитів незалежною платформою склала 11% від загальної емісії та зросла на 25% за той самий період, без нових зареєстрованих проектів у 2021 році, що свідчить про скорочення роботи платформою. Емісія з внутрішніх/національних платформ становила 15% від загальної кількості емісій, на чолі з Каліфорнійською компенсаційною програмою відповідності та Австралійським Фондом скорочення викидів.

Разом із тим спостерігається стримке зростання ціни на карбонові кредити і подекуди тонна карбону, що видалений із атмосфери, може сягати \$100, в той час як середня ринкова ціна досягла \$35 в 2022 році.

За матеріалами: World Bank [2022. State and Trends of Carbon Pricing](#) та Bloomberg

⁵ За даними Асоціації Дата Центрів Данії, сумарно всі датацентри збільшать споживання електроенергії до 70% від загальної обсягу виробництва в країні до 2030 року.

⁶ За останніх 20 років роль сільського господарства у формуванні кліматичної політики зазнало суттєвих змін – від кліматично нейтрального сектору на початку 2000-х до галузі, що посідає четверте місце у списку найбільших емітентів ПГ.

1.4. Оцінка вразливості до торговельних кліматичних заходів реагування

Проте, існує складність у коригуванні внутрішніх фінансових механізмів кліматичного регулювання із торговельними механізмами реагування. Ця складність викликана відсутністю чіткого планування впровадження торговельних заходів та їх впливу на економіку. Таким чином вся країна або певна експортно-орієнтована галузь економіки можуть бути не готові до трансформацій на світовому ринку або раптового впровадження торговельних заходів реагування.

Щоб уникнути негативних впливів впровадження кліматичних торговельних бар'єрів, РКЗК ООН рекомендує заздалегідь виявляти вразливі сектори за наступними критеріям та стимулювати їх до впровадження кліматичної політики:

- (i) Інтенсивність торгівлі, тобто відношення експорту до внутрішнього виробництва;
- (ii) Викиди ПГ на одиницю вартості додається (г CO₂ е/\$), або використання енергії, залежно від наявних даних
- (iii) Значення сектора для економіки, що визначається як додана вартість у відсотках до ВВП.

Іноді використовуються інші критерії: зайнятість в еквіваленті повної зайнятості або величині затрат праці; експорт як частка національного та світового експорту; трійка лідерів.

2. РЕГІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

2.1. Політика та регулювання

Зважаючи що карбоновий Європейські прагнення досягти кліматичної нейтральності до 2050 року під загрозою через слабкий інтерес міжнародних партнерів. ЄС скоригував Спільну Європейську політику після 2020 року, а також **у 2019 році Європейська комісія (ЄК) оприлюднила Зелену угоду**⁷. Зелена угода включає дві ключові стратегії: стратегію «Від ферми до виделки» (F2F)⁸ і Стратегію збереження біорізноманіття до 2030 року (BDS)⁹.

⁷ European Commission (EC), 2019. [The European Green Deal](#). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions.

⁸ European Commission (EC). [A Farm to Fork Strategy](#) for a fair, healthy and environmentally friendly food system Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions.

⁹ European Commission (EC). [EU Biodiversity Strategy for 2030](#). Bringing nature back into our lives. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions.

Зобов'язання та цілі, проголошені в цих стратегіях, вимагають адаптації вздовж усього харчового ланцюга, починаючи від секторів сільського господарства, харчової промисловості та роздрібної торгівлі, закінчуючи харчовими послугами, закупівлями та моделями споживання. Стратегія F2F спрямована на те, щоб зробити харчові системи справедливими, здоровими та екологічно чистими. У її основі розглядаються проблеми посилення позитивного та зменшення негативного впливу сільського господарства на навколишнє середовище, сприяння сталим і соціально відповідальним методам виробництва, доступу до достатньої кількості поживних і екологічно чистих продуктів харчування, а також здорового та сталого споживання їжі.

Зокрема, для сприяння позитивному впливу виробництва харчових продуктів на навколишнє середовище та клімат, ЄК пропонує надати фермерам стимули для посиленого поглинання вуглецю, підтримати ринкове впровадження рішень з енергоефективності та полегшити розміщення на ринку стійких та інноваційних кормових добавок.

Крім того, щоб покращити екологічну стійкість сільського господарства, ЄК бере зобов'язання щодо запровадження заходів для скорочення на 50% загального обсягу продажів антимікробних препаратів у ЄС для сільськогосподарських тварин, скорочення використання хімічних пестицидів на 50% та скорочення потрапляння синтетичних добрив у довкілля на 50%, таким чином, очікуючи, що це призведе загалом до зменшення внесення добрив на 20%.

Рамки сталого розвитку F2F також включають покращення добробуту тварин шляхом перегляду відповідного законодавства, спрощення реєстрації та доступу на ринок традиційних і адаптованих до місцевих умов сортів насіння. Також F2F ставить за мету, щоб принаймні 25% сільськогосподарських угідь ЄС були під органічними культурами до 2030 року, відповідно до Плану дій щодо органічного землеробства, що має бути розробленим.

Стимули для підтримки сталого виробництва продуктів харчування можуть включати цільові ставки ПДВ і більш справедливу податкову систему. Зниження ставок ПДВ має бути спрямоване на заохочення споживачів до вибору стійкого та здорового харчування, а система оподаткування має гарантувати, що ціни на різні продукти харчування відображають їхню реальну вартість з точки зору екологічних зовнішніх ефектів.

Зважаючи на різке скорочення біорізноманіття на сільськогосподарських угіддях порівняно з іншими середовищами існування, Комісія прийняла в травні 2020 року прийняла Стратегію Збереження біорізноманіття (СЗБ), щоб зупинити втрату біорізноманіття. СЗБ також містить компоненти, які впливатимуть на методи ведення сільського господарства, особливо на ті, які є особливо шкідливими для навколишнього середовища. Зокрема, ключові зобов'язання, які безпосередньо впливають на сільськогосподарський сектор ЄС, включають зменшення використання та ризику хімічних пестицидів на 50% і добрив на 20%, виведення

10% сільськогосподарських площ із особливим ландшафтом та високим рівнем біорізноманіття із обігу, та відведення принаймні 25% під органічне землеробство.

Цілі з дещо менш прямим впливом на сільське господарство – це повна реалізація ініціативи ЄС щодо запилювачів, рекультивація забруднених ділянок ґрунту, звернення до спаду генетичного різноманіття та сприяння сталому виробництву та використанню біомаси. Ті цілі, які відображені в обох стратегіях, ідеально узгоджені. У Додатку 1 узагальнено основні сфери втручання, запропоновані стратегіями, які мають потенційно значний вплив на сільськогосподарський сектор ЄС та впливатимуть на регіональну та міжнародну торговельну політику ЄС.

Окремо, варто зазначити, що не зважаючи на те що у 2019 році була затверджена нова Спільна Аграрна Політика (САП) після 2020¹⁰, до якої інтегровано механізми для просування Зеленої угоди, САП не розглядається детально у даному аналізі. Оскільки САП є інструментом внутрішньої політики, спрямованої на підтримку фермерів ЄС, а не інструментом, що визначає або формує торговельні кліматичні бар'єри.

Задля виконання Зеленої угоди та встановлення паритетних механізмів із торговельними партнерами ЄС було розроблено Вуглецевий митний механізм¹¹. Вуглецевий митний механізм покликаний встановити мито на так званий «брудний» імпорт певних товарів до ЄС з країн з гнучкою вуглецевою політикою (Див мал. 1). Перш за все, це буде стосуватися імпорту сталі, алюмінію, цементу тощо, електроенергії та сільського господарства.

Значущими для регіональної торговельної політики, також, є впровадження торговельних заходів реагування у Великій Британії¹² таких як: Глобальний Тариф Великої Британії (UK Global Tarif) , Загальна схеми преференцій Великої Британії (UK's Generalised Scheme of Preferences) з метою досягнення країною кліматичної нейтральності.

Глобальний тариф Великої Британії¹³ – на початку 2021 року Велика Британія запровадила новий Глобальний тариф, згідно з яким тарифи на всі екологічні товари, на які раніше поширювалася тарифна політика ЄС, залишаються на рівні 0%. Додатково, дана програма скасовує тарифи на ще 104 екологічні товари («Green 100») для сприяння нарощування виробництва енергії з відновлюваних джерел, енергоефективності, секвестрації вуглецю та розвитку циркулярної економіки та зменшенню кількості одноразового пластику. Як наслідок, Велика Британія зараз має нульові мита приблизно на дві третини товарів визначених у рамках Екологічних переговорів щодо Угоди про товари (EGA) у COT, включаючи безмитний ввіз товарів Green 100 на сумму понад 2,1 мільярда фунтів стерлінгів.

¹⁰ European Commission (EC). [Analysis of links between CAP reform and Green Deal](#). Commission Staff Working Document.

¹¹ European Commission 2021. [Carbon Border Adjustment Mechanism: Questions and Answers](#)

¹² [Board of Trade report: green trade](#). 2021

¹³ [Board of Trade report: green trade](#). 2021

Перегляд Загальної схеми преференцій Великої Британії (GSP) – GSP Великої Британії знижує або скасовує мита на імпорт із відповідних країн, що розвиваються, до Великої Британії. Зараз Сполучене Королівство розглядає можливість адаптації GSP, щоб включити більш щедри умови для найменш розвинених країн (НРК), щоб допомогти їм отримати вигоду від зеленої торгівлі.

Відбуваються зміни у підписанні вільних торгівельних угод між країнами-учасницями Світової організації торгівлі (СОТ). У 2020 році СОТ розгорнуло міжнародні Торгівельні дискусії із питань торгівлі та екологічної сталості. Результатом цих дискусій стала модернізація вільних торговельних угод між країнами та включення до них положень, що підтверджують відповідні зобов'язання країн щодо Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (РКЗК ООН) і Паризької угоди; положення, які сприяють торгівлі товарами та послугами з низьким вмістом вуглецю та підтримують співпрацю щодо торгівлі та клімату. В результаті ЄС підписало оновлену угоду із Японією, наразі готуються відповідні оновлення до угод із США, Мексикою та іншими країнами.

При цьому, як показує дослідження ОБСЄ¹⁴ від 2021 року, було встановлено безпосередню **залежність між рівнем регуляторної кліматичної та екологічної політики в державі, та рівнем розвитку кліматичних торговельних бар'єрів, а також на той факт, що ринки екологічних товарів по суті регулюються**, в тому сенсі, що попит на екологічні товари та сервіси (ЕТС), ймовірно, буде значно меншим за умови якщо в державі відсутня кліматична політика та екологічне регулювання.

Дослідження також встановило, **що країни із більш жорсткою кліматичною та екологічною політикою, як правило, є більшими експортерами екологічної продукції**, і що індекс жорсткості екологічної політики (Environmental Policy Stringency Index)¹⁵ є визначальним фактором впливу на розмір ринку екологічних товарів та послуг в Європейських країнах (країнах ОБСЄ).

2.2. Прогнозований вплив на аграрне виробництво та торгівлю

У 2020 році Департамент сільськогосподарського виробництва (UASD) підготував прогноз впливу впровадження Зеленої угоди¹⁶ на рівень сільськогосподарського виробництва, рівень цін на сільськогосподарську продукцію, а також вплив на міжнародну торгівлю, продовольчу безпеку, землекористування та благополуччя. Прогнозна модель передбачала три сценарії, а саме: розповсюдження дії Зеленої угоди лише на зону ЄС, регіональне та глобальне впровадження.

¹⁴ ОБСЄ. 2021. [OECD Work on Trade and the Environment A Retrospective, 2008-2020.](#)

¹⁵ **Індекс жорсткості екологічної політики** – визначає жорсткість екологічної політики шляхом встановлення умовного рівня (наприклад вартість інвестицій на одиницю продукції) в результаті впровадження екологічної політики відносно якого порівнюється рівень екологічних податків, що відображають рівень екологічних збитків або екологічної шкоди. На 2022 рік, індекс розраховується лише для 28 країн ОБСЄ.

¹⁶ USDA 2020. [Economic and Food Security Impacts of Agricultural Input Reduction Under the European Union Green Deal's Farm to Fork and Biodiversity Strategies.](#)

Виробництво. Очікувано що впровадження Зеленої Угоди призведе до скорочування виробництва за всіма сценаріями розвитку. У самому ЄС союзі виробництво може скоротитися у межах 4-12 відсотків (Рис. 3). Найбільше зниження виробництва очікується у сегменті олійних культур: насіння олійних культур (до 61%), пшениці (до 49%) та інших культур (до 44 %). Прогнозовані скорочення обсягів виробництва олійних культур у ЄС викликані сильними світовими тенденціями. конкуренція (і підвищення цін в ЄС). Для пшениці зниження виробництва зумовлене зменшенням кількості добрив і землекористування. Для інших культур зменшення є наслідком скорочення землекористування.

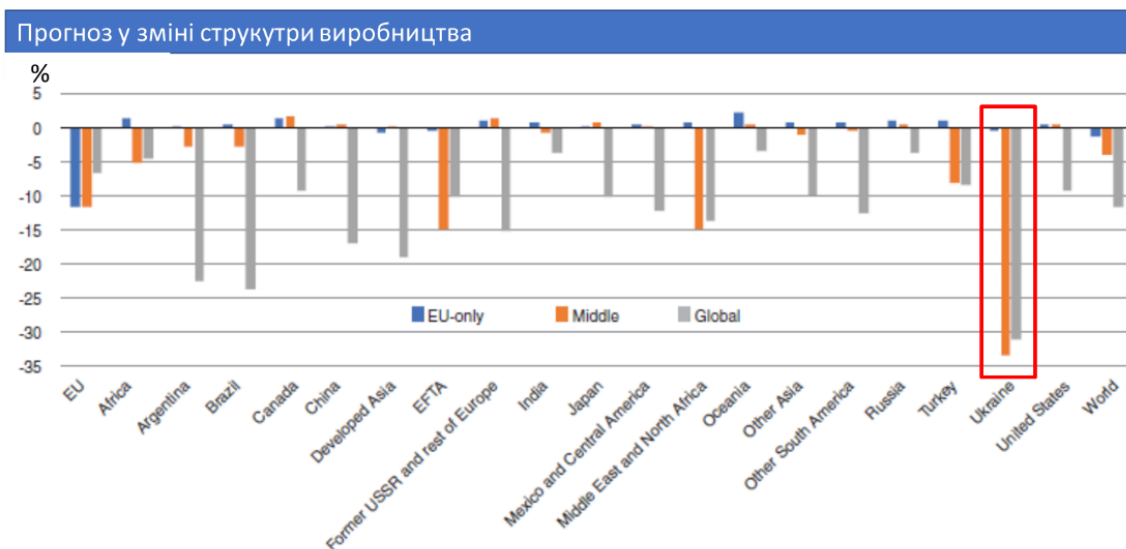

Рис. 3. Прогноз у зміні структури виробництва від впровадження ЗУ за трьома сценаріями.
 Джерело: USDA. [Economic and Food Security Impacts of Agricultural Input Reduction Under the European Union Green Deal's Farm to Fork and Biodiversity Strategies](#)

Скорочення виробництва у ЄС призведе до скорочення виробництва в Україні за рахунок тісних торговельних зав'язків. З впровадженням ЗУ, Україна та ЄС можуть втратити конкурентну перевагу за решту міжнародного ринку з іншими регіонами.

Також, у Європі очікується скорочення виробництва м'яса, яке очікувано може бути компенсовано за рахунок збільшення експорту із країн Південної Америки, таких як Бразилія.

Ціни. Скорочення сільськогосподарського виробництва в ЄС, Україні та інших країнах призведе до суттєвого зростання цін на всі сільськогосподарські товари в ЄС.¹⁷ В свою чергу підвищення цін в Європі призведе до зростання цін у всьому регіоні в т.ч. і в Україні (Рис 4)

¹⁷ Доречно зазначити, що в прогнозі враховано лише зростання цін від скорочення виробництва. Проте не враховані фактори зростання ціни від зростання цін на ПММ, добрива, скорочення виробництва від військових дій і т.д.

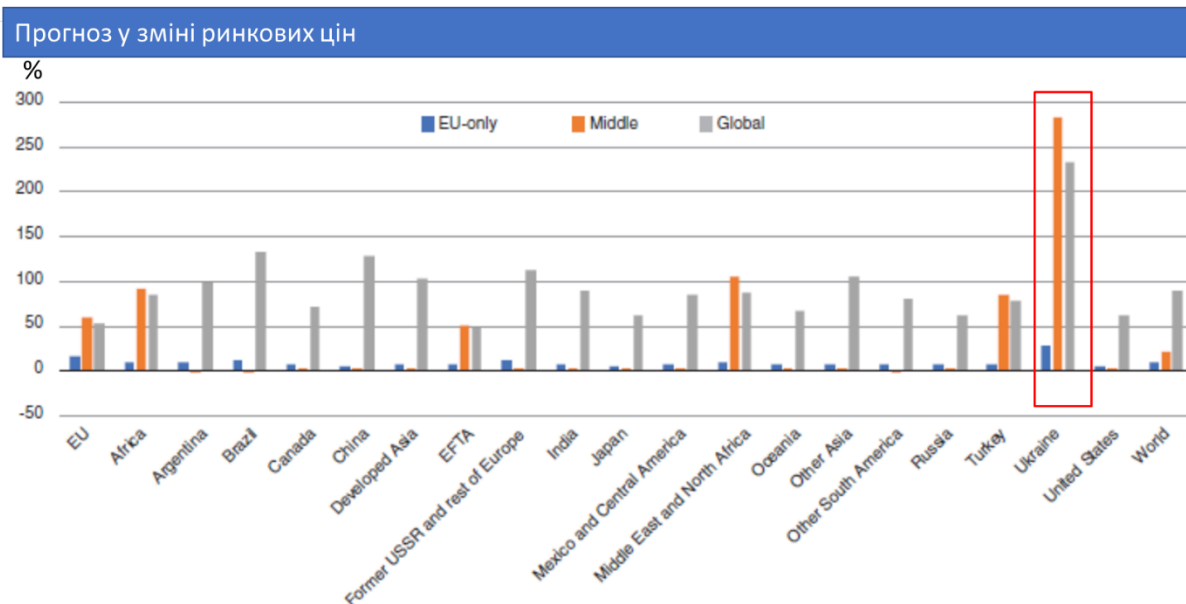

Рис. 4. Прогноз у зміні ринкових цін від впровадження ЗУ за трьома сценаріями.

Джерело: USDA. [Economic and Food Security Impacts of Agricultural Input Reduction Under the European Union Green Deal's Farm to Fork and Biodiversity Strategies](#)

Торгівля. В результаті скорочення виробництва буде спостерігатися сповільнення міжнародної торгівлі у межах від 2% до 9% у всіх регіонах. Незважаючи на той факт, що інші країни на регіональному рівні намагатимуться заповнити частину ринку, яку втратить ЄС, цього буде недостатньо, так як ЄС – один із основних ринків.

Впровадження Зеленої угоди призведе до збільшення обсягу імпорту сільськогосподарської продукції (Рис. 5) і скорочення експорту (Рис. 6). При цьому збільшення обсягу імпорту буде спостерігатися для більшості країн за виключенням Бразилії та України. Для України прогнозна модель вказує як на скорочення імпорту так і на скорочення експорту.

Найбільший очікуваний приріст двостороннього імпорту ЄС за товарами та джерелами припадає на інші культури (31%), пшеницю (18%) і молоко (сире) (19%). ЄС є основним імпортером інших культур; його найбільшим джерелом є Африка (35% імпорту ЄС). Експорт з Африки до ЄС збільшиться на 103%. Канада є основним джерелом імпорту пшениці в ЄС (44%). Прогнозовано канадський експорт пшениці до ЄС зросте на 177%. Нарешті, оскільки ЄС імпортує більшість своїх олійних культур із Бразилії та Сполучених Штатів, обидва ці регіони збільшують експорт олійних культур до ЄС.

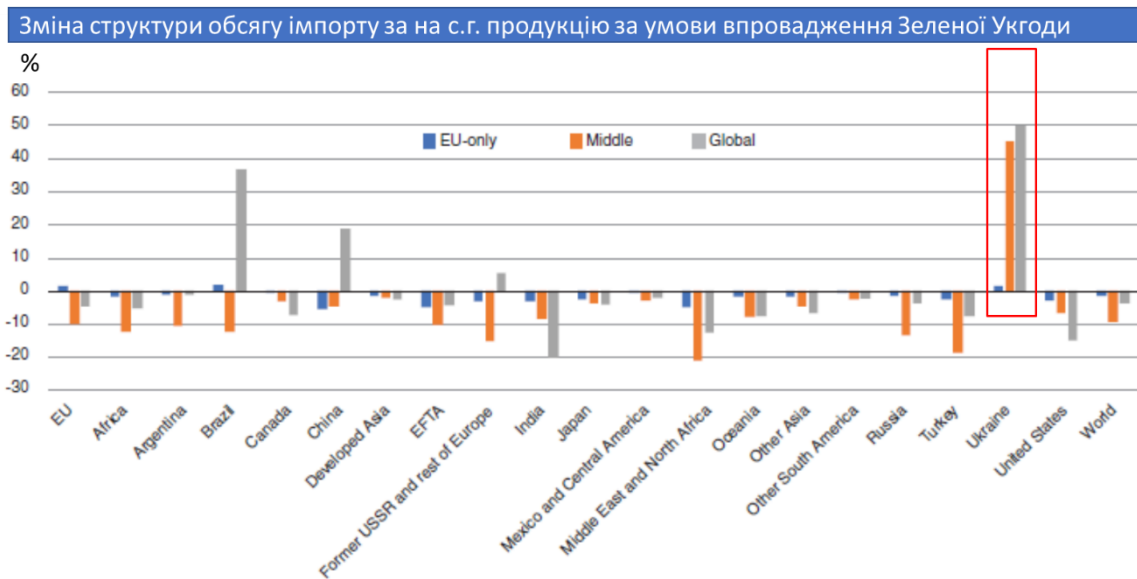

Рис. 5 . Прогноз зміни структури обсягу імпорту сільськогосподарської продукції за умови впровадження Зеленої Угоди.

Джерело: USDA. [Economic and Food Security Impacts of Agricultural Input Reduction Under the European Union Green Deal's Farm to Fork and Biodiversity Strategies](#)

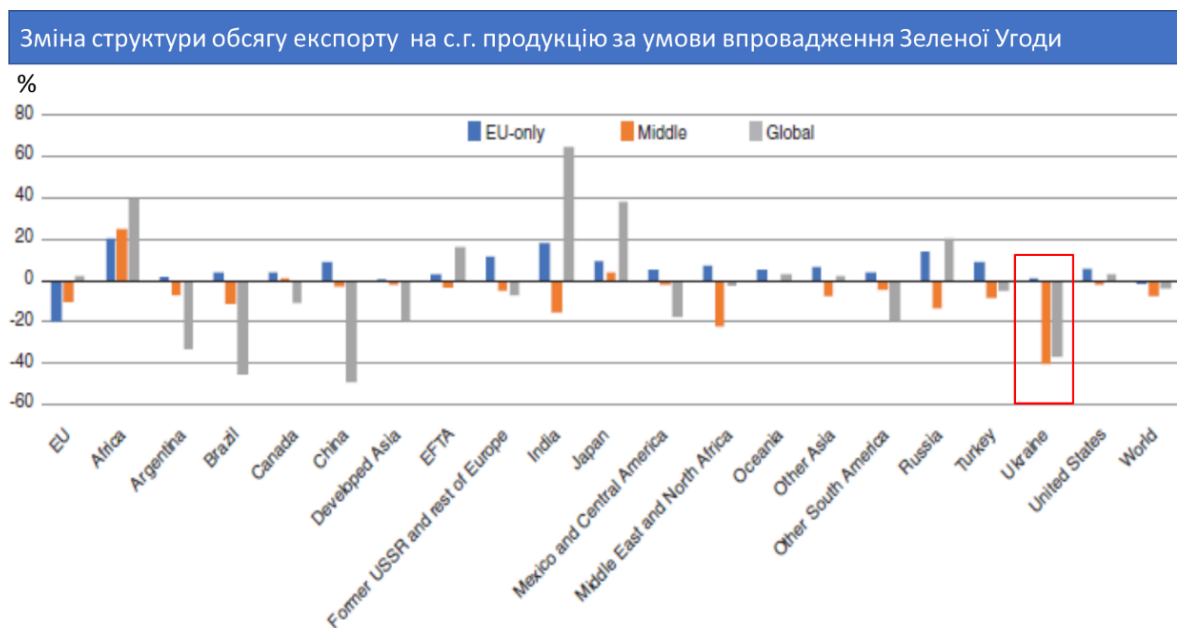

Рис. 6 . Прогноз зміни структури обсягу експорту сільськогосподарської продукції за умови впровадження Зеленої Угоди.

Джерело: USDA. [Economic and Food Security Impacts of Agricultural Input Reduction Under the European Union Green Deal's Farm to Fork and Biodiversity Strategies](#)

Варто також зазначити, що прогнозоване зростання експорту наприклад з Африканських країн можливе лише за достатнього рівня модернізації виробництва. Ймовірно, це передбачатиме значні інвестиції та трансформацію його виробничих методів для дотримання політики, як вона викладена. Можливо, це можливо,

оскільки технологічні інновації, які відповідають стратегії, наздоганяють. Однак початкові постійні витрати можуть виявитися надто складними для подолання протягом певного часу, враховуючи унікальні обставини, що застосовуються до країн, що розвиваються з низьким рівнем доходу. Тож, якщо необхідна модернізація не відбудеться вчасно то це може призвести до ще більшого скорочення виробництва.

3. НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

3.1. Аграрна кліматична політика у контексті національної кліматичної політики

Перед повномасштабним вторгненням у лютому 2022 року Україна пройшла через період бурхливих подій у недавньому минулому, які мали закласти підвалини для подальших економічних реформ та реформ у галузі кліматичної політики, а саме була затверджений другий НВВ, прийнята національна економічна стратегія на період до 2030 року, прийнята Європейська зелена угода, зроблені кроки на зближення із ЄС пов'язаних з енергетикою та навколишнім середовищем, відповідно до Угоди про асоціацію та інші документи (див. Додаток 2) Внаслідок вторгнення Росії в Україну, Україна пришвидшено отримала статус кандидата в члени ЄС, що ще більше поглибило вектор розвитку країни та створює можливість для прискорених реформ та відновлення інфраструктури і навколишнього середовища через призму «Зеленого відновлення» (Build Back Greener).

Міністерство екології та природних ресурсів Україні відповідальне за реалізацію Зеленої угоди в Україні. Тому не дивно, що основним документом який закладає основу для імплементації Зеленої угоди в Україні в тому числі і в галузі сільського господарства, є прийнятий у липні 2021 року Другий Національно-визначений внесок (НВВ 2) (див. Дод 2).

Так, відповідно до НВВ2, Україна займає **перше місце серед 45 Сторін Додатку I до РКЗК ООН щодо досягнутих скорочень викидів ПГ (без урахуванням сектору землекористування, змін у землекористуванні та лісового господарства, до якого входить також і галузь сільського господарства 333ЛГ) та четверте за рівнем скорочення викидів ПГ з урахуванням сектору 333ЛГ у порівнянні з 1990 роком.**

Так, викиди ПГ в Україні скоротилися на 62,4% від рівня 1990 року (з урахуванням сектору 333ЛГ) та на 64,8% від рівня 1990 року (без урахуванням сектору 333ЛГ). Подальше зменшення викидів ПГ в Україні можливе через забезпечення сталого економічного зростання, яке базується на впровадженні структурних секторальних реформ та трансформацій. Зокрема мова йде про завершення структурного перетворення енергетичних ринків. Лібералізація ринків газу і електроенергії дала поштовх до впровадження політик з енергоефективності та інвестицій у відновлювальні джерела енергії. На **сьогодні 63% електроенергії, яка**

генерується в Україні, є низьковуглецевою з точки зору викидів ПГ. Це досягається як за рахунок великої частки атомної та гідрогенерації, так і збільшенням частки відновлювальної енергетики.

В значній мірі скорочення викидів в Україні відбулося за рахунок скорочення виробничих потужностей і сповільнення темпів розвитку економіки у всіх індустріальних галузях. Так за період у 1990-2018 роках спостерігається певна циклічність у тренді викидів ПГ сформована у наступних етапах: (i) різке скорочення викидів ПГ з 1990 р. до початку 2000-х рр; (ii) стабілізація та подвоєння ВВП з початку 2000-х до 2008 року, модернізація енергетичної галузі; (iii) скорочення викидів парникових газів на 15% у 2009 році порівняно з 2008 роком завдяки впливу світової економічної кризи, зокрема, скорочення виробництва цементу, аміаку та металопродукції; (iv) значне зростання рівня викидів ПГ у 2010-2013 рр. внаслідок загального відновлення економіки, яка постраждала від світової кризи 2008 року; (v) різке скорочення викидів парникових газів у 2014-2015 роках, викликане економічним спадом через анексію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також початок бойових дій у Донецькій та Луганській областях, де була зосереджена більшість потужностей важкої промисловості.

Незважаючи на те, що сумарно Україна не входить до найбільших забруднювачів Європи, проте, карбоновий слід України залишається відносно високим 8,5 тCO₂e з розрахунку на одну людину порівняно з країнами ЄС (наприклад Німеччина 9,9 тCO₂e).

Високий вуглецевий слід в Україні (13% від загальної кількості викидів) зберігається в певній мірі завдяки розвитку індустріального сільського господарства.¹⁸ Найбільше зростання рівня викидів парникових газів зафіксовано у підкатегорії «Сільськогосподарські ґрунти». Порівняно з 1990 роком, викиди ПГ у цій підкатегорії зменшилися лише на 11,1% порівняно з до 1990 р., а порівняно з 2017 р. зросли на 12,7%. Цю тенденцію можна пояснити розширенням орних земель та посиленням використання мінеральних добрив, які майже повністю витіснили органічні. За даними Державної служби статистики України, використання мінеральних азотних добрив в Україні демонструє поступову тенденцію до зростання і у 2020 році і складало близько 1,6 млн т азоту. За ступенем розораності території Україна займає лідируючі позиції. За статистичними даними, в Україні близько 8 млн га деградованих орних земель, частина з яких (2,5 млн га) є непридатними для ведення сільськогосподарської діяльності. Втрата природних продуктивних функцій ґрунтів призводить до втрати природньої здатності протистояти негативним впливам клімату та швидко до них адаптуватися. На практиці агровиробники по всій країні вже стикалися з поступовим зниженням продуктивності землі та зниженням середньої врожайності деяких культур. Не вирішеною проблемою також залишається високий рівень інтенсивності викидів у тваринництві, пов'язаний із

¹⁸ Міністерство екології та природних ресурсів. 2021. [Аналітичний звіт другого національно визначеного внеску до Паризької угоди](#). Липень 2021.

внутрішнім бродінням у процесі травлення ВРХ та неналежного поводження із відходами.

Проте вважаючи, що тваринництво – це галузь, яка зазнала найбільшого скорочення з 1990-х років та не розвивається надто інтенсивно, частка викидів від тваринництва залишається не значною порівняно із іншими підгалузями.

В рамках НВВ2 рекомендовано проводити трансформацію аграрного сектору спираючись на існуючий досвід за наступними напрямками:

- впровадження мінімізованих технологій обробітку ґрунту та заборона спалювання стерні на полях;
- підтримка заходів з охорони земель та відновлення вітрозахисних смуг;
- гармонізація внутрішнього законодавства (розповсюдження та використання пестицидів та агрохімікатів) з законодавством ЄС;
- запровадження найкращих сільськогосподарських практик для зон, вразливих до нітратного забруднення;
- підтримка повернення та відновлення деградованих земель (викуп державою або оплата виведення з експлуатації);
- покращення управління органічними відходами на всіх етапах: виробництво, переробка, зберігання, транспортування і застосування, та його утилізація його виробництві біогазу;
- підтримка розвитку органічного сільського господарства та дотримання сівозмін.

Таким чином, НВВ 2 – встановлює рекомендації щодо скорочення орних площ та використання синтетичних добрив, а також стимулює розширення впровадження органічного землеробства, що повністю **відповідає вимогам Європейського Зеленої Угоди** (див. Додаток 2) **проте, НВВ2 не задовольняє їх всі.**

Іншим документом, що встановлює **правила використання протимікробних препаратів** у тваринництві, проте шляхом лише контролю за їх використанням та рекомендаціями що до їх використання є Наказ Мінекономіки **«Про затвердження деяких нормативно-правових актів щодо використання протимікробних ветеринарних лікарських засобів у ветеринарній медицині та звітування про обсяги їх застосування»**. (ВПВЛЗ)

Загалом існуючі нормативні акти лише частково **на 41% покривають вимоги, передбачені Зеленою Угодою** та зовсім не містять механізмів реалізації навіть передбачених ініціатив.

За приблизною оцінкою, загальні галузеві інвестиції, необхідні для реалізації **сценарію НВВ2 для сільського господарства, становлять 2,3 мільярда євро.**

Існуючі програми підтримки агровиробників що можуть бути скеровані на реалізацію заходів НВВ2, а отже і вимог Зеленої Угоди:

1. Часткова компенсація вартості сільгосптехніки;
2. Фінансова підтримка заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів;
3. Фінансова підтримка розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства;
4. Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств (часткова компенсація витрат на надані дорадчі послуги, фінансова підтримка фермерських господарств на поворотній основі, доплата на користь застрахованих осіб-членів/голови СФГ ЄСВ, фінансова підтримка новостворених ФГ для отримання с/г дорадчих послуг);
5. Державна підтримка розвитку тваринництва та переробки с/г продукції (відшкодування вартості закуплених племінних тварин, бджіл, сперми та ембріонів);
6. Державна підтримка розвитку тваринництва та переробки с/г продукції (спеціальна бюджетна дотація за утримання кізочок, козематок, ярок, вівцематок, спеціальна бюджетна дотація за приріст поголів'я корів власного відтворення);
7. Державна підтримка нішевих культур;
8. Розвиток скотарства;
9. Державна підтримка садівництва (трудомістких галузей);
10. Державна програма підтримки садівництва (підтримка малих та середніх виробників до 20 га, компенсація до 50% вартості інвестицій на гектар);
11. Державна підтримка органічного виробництва.

3.2. Аграрний сектор в контексті торговельної політики

У 2021 році 40% від загального експорту України становила агропродукція. У 2021 році Україна посідала 4 місце серед країн експортерів до ЄС. Право експорту агропродукції до країн ЄС мало 380 українських підприємства. Серед них 162 підприємств-виробників продукції для споживання людиною та 218 підприємств-виробників нехарчової продукції.

На кінець 2021 року на Україну припадало 5% усього сільськогосподарського імпорту до ЄС (6 млрд євро).

Війна в Україні призвела до драматичного скорочення кількості посівних площ (за приблизними оцінками до 20-30% ріллі може залишитись незасіяними у осінню посівну 2022 року), зміни структури виробництва, порушення логістичних ланцюгів та відповідно до скорочення експорту.

За словами Заступника Міністра аграрної політики та продовольства Тараса Висоцького, озима посівна 2022 року робить акцент на олійні культури. Він зазначив, що українські аграрії обирають олійні культури як альтернативу зерновим. Адже наразі не зрозуміло, як буде діяти надалі «зернова угода», укладена в липні за посередництва ООН і Туреччини. Тому аграрії все більше сіють ріпак, який, соняшник і сою. «У семи областях України розпочато посів озимої пшениці, жита, ячменю та ріпаку. Проте Мінагрополітики очікує, що цієї осені аграрії скоротять посівні площі зернових на 25-35%. У випадку з житом скорочення площ очікувати не варто, тому що вирощування орієнтоване на внутрішній український ринок. Однак інша ситуація з озимою пшеницею та ячменем. Через блокаду портів ще залишилися запаси минулорічного врожаю».¹⁹

З іншого боку ЄС скасував квоти та мита на експорт аграрної продукції з України у 2022 році. Це призвело до відновлення експорту до ЄС на довоєнному рівні²⁰, а отже значення ЄС як торговельного партнера збільшилася. І саме можливість продовжувати торгівлю із ЄС буде впливати на благополуччя розвитку та відновлення сектору у повоєнний період.

Також з 1 жовтня 2022 року Україна в рамках програми з євроінтеграції долучилася до Конвенцій про спільний транзит та спрощення формальностей у торгівлі товарами. Ідеться про так званий «митний безвіз» – режим спільного транзиту (NCTS). Він передбачає, що українські експортери матимуть можливість переміщати товари по всьому європейському регіону за спрощеним принципом.

З іншого боку, механізм впровадження дії Зеленої Угоди передбачає що з 2023 року країни члени ЄС введуть в дію механізми обліку, а механізми митного вуглецевого регулювання вступлять в дію із 2026 року. Таким чином з 2026 року вартість вуглецевого сліду буде додана до ціни імпорту. І питання в тому хто і як оплачуватиме цю додану вартість вуглецевого сліду.

¹⁹ Міністерство аграрної політики та продовольства. [Переорієнтація агробізнесу: як змінюється українське сільське господарство в умовах війни.](#)

²⁰ [Agravery. com. Український експорт у країни ЄС майже досяг довоєнного рівня](#)

ВИСНОВКИ

Розвиток кліматичної політики та регулювання лежить в основі перерозподілу фінансових потоків та формуванні фінансових механізмів для інвестування в технології для переходу до кліматично орієнтованих економік (Рис. 7). Розвиток торговельно-фінансових механізмів дозволяє країнам взаємодіяти на глобальному та регіональному рівні та вибудовувати внутрішню політику для досягнення міжнародних зобов'язань по скороченню викидів парникових газів та запобіганню настанню кліматичних змін.

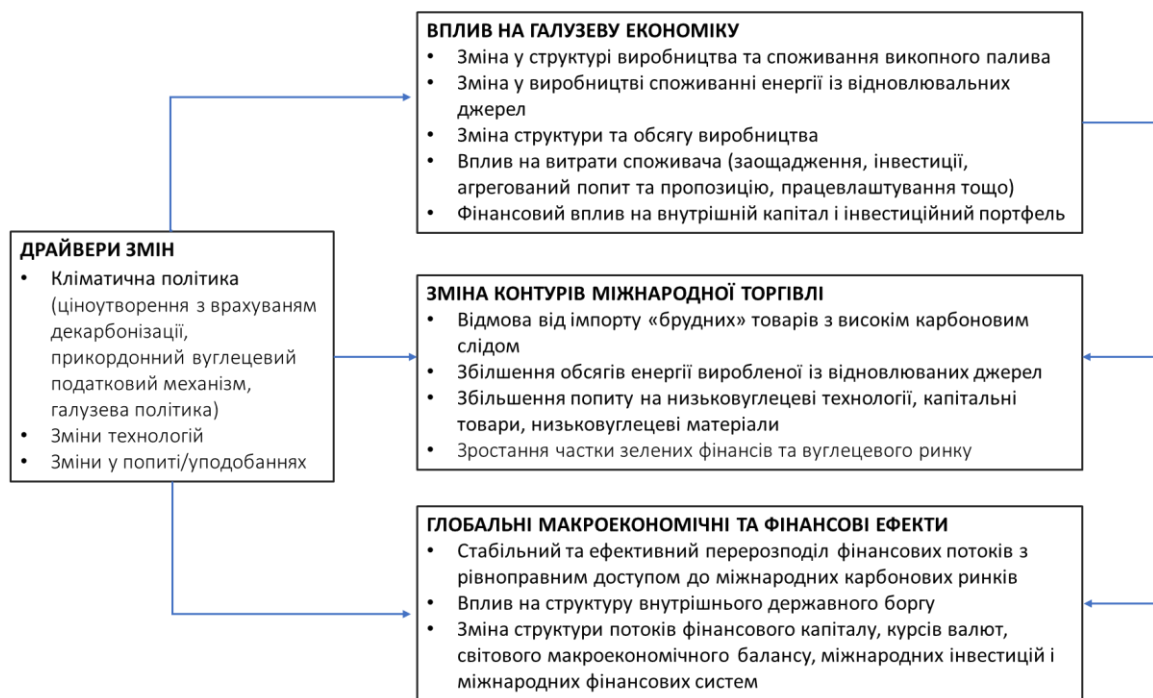

Рис. 7. Схематичне представлення взаємозв'язку між глобальним, регіональним та національним контекстом розвитку кліматичних економічних та фінансових механізмів.

Не зважаючи на економічну, енергетичну та продовольчу кризу, що виникла в Європі як наслідок війни Росії в Україні та довготривалої посухи у Європі протягом весни-літа 2022 року, **країни Європи прийняли рішення не відступати від планів щодо реалізації Європейської зеленої угоди та досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 року.**

Таким чином ЄС залишається одним із світових лідерів, що задає тренд у впровадженні заходів реагування з метою досягнення паритетності у торгівлі товарами із низьким вуглецевим слідом, та забезпечення збільшення надходження «чистих» товарів у зону ЄС

Митне вуглецеве регулювання в рамках Зеленої угоди має запрацювати в повному обсязі в 2026 році, а звітування почнеться вже з 2023 року.

Тож, приймаючи до уваги курс України на вступ до ЄС і не зважаючи вплив війни та на тимчасові послаблення у митному регулюванні, **зберігається висока ймовірність того що з 2026 року Україні доведеться експортувати аграрну продукції за умовами Зеленої Угоди та відповідно до митного вуглецевого регулювання.**

Не зважаючи на те, що, війна спричинила низку структурних змін у процесі сільськогосподарського виробництва в Україні. **Існує висока ймовірність того, що за результатами 2022 року, значення сільського господарства для розвитку економіки країни навіть зросте як і його сукупна частка у торговельному балансі країни.**

Певною мірою, збільшення частки сільського господарства у ВВП країни буде пов'язано із втратою потужностей важкої промисловості на сході та на півдні в результаті повномасштабної війни.

Сільське господарство України підпадає під критерії РКЗК ООН, як галузь вразлива до впливу впровадження торговельних заходів регулювання загалом та конкретно реалізації Зеленої угоди Європейським Союзом із 2023 року та під дію Глобального тарифу Великої Британії.

Відповідно до оновленого у 2021 році Національного Визначеного Внеску (НВВ2), сільське господарство посідало 4 місце за рівнем викидів ПГ. В першу чергу це пов'язано із високим рівнем вуглецевого сліду у агровиробництві та високим рівнем енергоємності.

Сільське господарство України підпадатиме під дію вуглецевого митного регулювання вже з 2023 року. Навіть зважаючи на існуючі митні послаблення, зберігається висока ймовірність того, що на експорт сільськогосподарської продукції з України, в обов'язковому порядку буде поширюватися дія митного вуглецевого регулювання.

Зважаючи на прогноз USDA²¹ щодо впливу Зеленої угоди на сільськогосподарське виробництво, ціноутворення на агропродовольчу групу товарів, зміну структури імпорту (див. Рис. 3-6) **українських аграріїв чекає скорочення виробництва з 2026 року,** як результат впровадження вуглецевого митного регулювання. Розмір скорочення буде залежати від того на яку кількість країн та регіонів буде поширено дане регулювання.

Разом із тим, протягом наступного десятиліття **спостерігатиметься повільне скорочення виробництва сільськогосподарської продукції, пов'язане із втратою продуктивних функцій екосистем, викликаних зміною клімату²².** Відповідно до прогнозу Світового банку, скорочення виробництва можна уникнути за умови впровадження заходів адаптації. Проте, зважаючи втрати в результаті

²¹ USDA 2020. [Economic and Food Security Impacts of Agricultural Input Reduction Under the European Union Green Deal's Farm to Fork and Biodiversity Strategies](#)

²² The World Bank Group. 2022. [Ukraine: Building Climate Resilience in Agriculture and Forestry](#).

війни в Україні щодо зрошувальної, транспортної та зберігальної інфраструктури, зруйновані екосистеми, знеліснення, втрату техніки та насінневого забезпечення при умові зростаючих цін на необхідні матеріали та тотальний брак обігових коштів, реалізація заходів з адаптації сільського господарства втратила свою актуальність.

Тож, ризик втрати виробництва від впровадження митного вуглецевого регулювання та інших кліматичних бар'єрів може бути посилений за рахунок втрати продуктивності внаслідок настання кліматичних змін у перспективі до 2030 року. Ступінь скорочення виробництва оцінити на разі не можливо за відсутністю належної інформації та невизначеністю ступеня враження галузі в результаті військових дій.

На рівні впровадження кліматичної політики, поточний рівень законодавчого забезпечення передбачає кліматичного регулювання аграрної галузі на 40% відповідає на вимоги виконання Зеленої угоди, а саме заходів передбачених у стратегії F2F та Сприяння збереження біорізноманіття. Проте, прийняті стратегічні та нормативні документи (Див. додаток) не передбачають практичних механізмів приведення у відповідність кліматичної політики аграрної галузі до вимог Зеленої угоди.

Законодавство України у відношенні кліматичного регулювання носить суперечливий характер особливо стосовно сільського господарства. Так з одного боку НВВ2, та рядом указів Президента України передбачено рух у напрямку консолідації українського законодавства до доктрини Європейської зеленої угоди, а з іншого розвиток сільського господарства в індустріальних масштабах заохочується Стратегією національного економічного розвитку до 2030 року.

Основним лейтмотивом неспроможності виконання вимог НВВ2 для сільського господарства – є аргумент браку фінансування для переходу на інші технології виробництва.

Разом із тим в Україні відсутня статистика про кількість та обсяг впровадження кліматично орієнтованих технологій, що призводять до скорочення викидів ПГ та секвестрації вуглецю. Значна кількість фермерських господарств в тій чи іншій мірі використовуює елементи кліматично орієнтованого виробництва, проте керується виключно питаннями зменшення операційних витрат та збереження урожайності.

Оскільки на рівні законодавства не існує встановлених переваг та самого визначення кліматично-орієнтованого сільського господарства, а відповідно не передбачена підтримка на реалізацію таких програм, відповідно фермери не зацікавлені впроваджувати облік за вуглецевого сліду від своєї діяльності і не розуміють всесторонньо переваг від впровадження кліматично-орієнтованого землеробства.

За умови відсутності попиту та несформованої позиції аграрного бізнесу та відсутніх механізмів стимулювання із боку держави розвитку кліматично-орієнтованого сільського господарства, в Україні майже не розвивається система обліку, звітності

та верифікації вуглецевого сліду для сільського господарства, а отже відсутні чіткі механізми маркування та сертифікації зеленої продукції.

Слабкість механізмів обліку, звітності та верифікації, а також недостатній доступ до системи сертифікації та маркування (виняток органічне сільське господарство) зменшує шанси на розвиток національного добровільного вуглецевого ринку та ускладнює доступ до міжнародних вуглецевих ринків. Окрім того відсутність чітких та прозорих механізмів для функціонування добровільних вуглецевих ринків, включаючи реєстрацію та сертифікацію, вже сформувало підґрунтя у державі для виникнення шахрайських схем спрямованих на побори із фермерів. В результаті такий підхід може призвести до втрати довіри до вуглецевої сертифікації та звинувачені у відмиванні зелених коштів, а отже і до втрати доступу до європейських ринків.

З іншого боку, агровиробники традиційно не відносяться до категорії платників екологічних податків на викиди в повітрі та не є учасниками обов'язкових вуглецевих ринків. Проте реформування системи оподаткування (податку на землю та екологічного) та часткове його спрямування на підтримку трансформації аграрного сектору могло б лягти в основу формування системи зеленого інвестування в агровиробництво.

Така ініціатива розглядалася у 2020-2021 роках у вигляді створення Кліматичного фонду в Україні за підтримки міжнародних партнерів. Проте наразі, з настанням військових дій, вона втратила свою актуальність. За умови повернення до ідеї створення фонду після війни та приймаючи до уваги, що фонд ініційовано в структурі Міністерства екології та природних ресурсів України, необхідно посилити міжвідомчу взаємодію та широко залучити представників від аграрного сектору для ретельного опрацювання механізмів інвестування в кліматично-орієнтоване сільське господарство.

З іншого боку, формування обов'язкового ринку вуглецю в середині країни із залученням енерговиробників, дозволило б створити попит на інвестиції в сектор землекористування з метою офсетування (компенсації) вуглецю через кліматично-орієнтоване господарство. Такий механізм дозволив би перерозподіляти фінансові потоки між секторами та залучати додаткові інвестиції у сільське господарство, стимулювати розвиток системи обліку, моніторингу та верифікації вуглецю, а отже і створювати технічне підґрунтя для подолання кліматичних торговельних бар'єрів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. На рівні формування та впровадження політики усвідомити та прийняти, що екологія та економіка – це не суперечливі поняття, а дві категорії, що об'єднуються в понятті зеленого зростання. Мета якого забезпечити економічну ефективність для виробників шляхом переходу до низьковуглецевих технологій з метою забезпечення сталого та ефективного зростання в умовах підвищеної небезпеки неповоротної зміни клімату!
2. При відповідній підготовці та оперативному реагуванні, впровадження Європейської зеленої угоди може стати конкурентною перевагою для українських агровиробників. Українські агровиробники володіють в достатній мірі необхідними технологіями. Для інтеграції українських агровиробників в Європейську зелену угоду, на державному рівні необхідно забезпечити:
 - Механізми формалізації технологій, що вже впроваджуються, як таким що відповідають вимогам Зеленої угоди. З цією метою посилити законодавство правилами впровадження кліматично-орієнтованих технологій відповідно до встановлених міжнародних рекомендацій, щоб інтегрувати систему національного виробництва з міжнародною.
 - Спільно із аграрними науковцями та агробізнесом розробити методології впровадження технологій кліматично-орієнтованого сільського господарства, або адаптувати існуючі міжнародні методології відповідно до існуючих стандартів.
 - Запустити реєстр агровиробників, що впроваджують кліматично-орієнтовні практики
 - Розробити або адаптувати міжнародні підходи до верифікації отриманих результатів із подальшим внесенням до реєстру.
3. Запровадити прозору систему маркування та моніторингу для агровиробників для подолання торговельних бар'єрів в результаті впровадження вуглецевого митного регулювання.
4. Створити механізми фінансової підтримки для тієї частини агровиробників які хочуть перейти на кліматично-орієнтоване сільськогосподарське виробництво шляхом:
 - Перегляду частини програм підтримки агровиробників у напрямку переходу до кліматично-орієнтованого сільського господарства та впровадження систем обліку вуглецю в господарствах;
 - Посилення міжвідомчої взаємодії для формування системи кліматичних фінансів шляхом трансформації екологічного та земельного податку, як основи для забезпечення зелени інвестицій; створення обов'язкового ринку

вуглецю та стимулювання до впровадження механізмів компенсації вуглецю через реалізацію природо-орієнтованих рішень.

Додаток 1

Аналіз та відповідність національного законодавства до умов та вимог Європейської Зеленої Угоди

	Запланована дія	Встановлена Мета	ЄС		Україна		Україна	
			F2F	СЗБ	НВВ 2	ПНП ТПС	НПУ МД	Наказ ВПВЛ 3
1	Скорочення використання пестицидів	Використання всіх хімічних пестицидів зменшується на 50%						
		Використання небезпечних пестицидів зменшується на 50%.						
2	Скорочення використання добрив	Скорочення втрат поживних речовин від використання добрив до 50% та скорочення використання синтетичних добрив до 20%			Частково			
3	Інтегрований план щодо управління поживними елементами							
4	Збільшення площ під органічним землеробством	Принаймні 25% сільськогосподарських угідь знаходяться під управлінням органічного землеробства, і впровадження агроекологічних практик значно зросло			Так			
5	План дій щодо органічного землеробства				Частково			
6	Збільшена території під ландшафтами з високим рівнем біорізноманіття	Збільшення території під ландшафтами з високим рівнем біорізноманіття щонайменше на 10%			Так			
7	Сприяння розміщенню на ринку стійких та інноваційних кормових добавок							

8	Стимулювання переходу до більш здорових та стійких дієт					По-тен-ційно		
9	Перегляд законодавства про добробут тварин і можливість маркування добробуту тварин							
10	Кодекс відповідальної ділової та маркетингової практики							
11	Зменшення харчових втрат і відходів	До 2030 року скоротити вдвічі харчові відходи на душу населення в роздрібній торгівлі та серед кінцевих споживачів				По-тен-ційно		
12	Заходи зі скорочення викидів ПГ в аграрному секторі				Пе-ред-баче-но			
13	Скорочення продажів протимікробних препаратів	Зменшити загальний обсяг продажів протимікробних препаратів в ЄС для сільськогосподарських тварин і аквакультури на 50% до 2030 року						Част-ково
14	Перехід до сталого рибництва та аквакультури							
15	Перегляд правил конкуренції для колективних ініціатив, що сприяють стійкості							
16	План дій у надзвичайних ситуаціях для забезпечення продовольчого постачання та продовольчої безпеки, який має бути введений у дію під час							

	кризи							
17	Перегляд маркетингових стандартів							
18	Узгоджене обов'язкове маркування поживних речовин на лицьовій стороні упаковки							
19	Зміни в оподаткуванні продуктів харчування							
20	Орієнтуватися на ширококутний зв'язок у сільській місцевості	Прискорити розгортання швидкого ширококутного Інтернету в сільській місцевості, щоб досягти мети 100% доступу до 2025 року.						
21	Посадка 3 мільярдів дерев з дотриманням екологічних принципів					Так		
22	Відсутність погіршення до 2030 року тенденцій збереження та статусу всіх охоронюваних середовищ існування та видів, пов'язаних із сільським господарством	До 2030 року значні території деградованих територій і екосистем багатих на органічний вуглець будуть відновлені; не спостерігається погіршення середовища існування різноманітних видів та не відбувається зміни в землекористуванні, і принаймні 30% відновлених та збережених територій досягнуть природоохоронного статусу або будуть на шляху досягнення						
23	Ефективне управління всіма природоохоронними територіями, які включають сільськогосподарські землі							

24	Відновлення природи до 2021 року – відновлення деградованих екосистем				Част- КОВО			
----	--	--	--	--	---------------	--	--	--

Додаток 2

Основні законодавчі документи що визначають реалізацію кліматичної політики для різних галузей національної економіки

ЗАКОНОДАВСТВО ТА РЕГУЛЮВАННЯ			
<u>Другий національно визначений внесок</u>	Прийнято	Липень 2021	Особлива увага у другому національно визначеному внеску на скорочення викидів ПГ у сільському господарстві на 6.2 млн тон у порівнянні із 2018 роком. При цьому рекомендовано застосовувати ряд технологій, що одночасно можуть суттєво сприяти та перетинатися із політикою адаптації.
<u>Національна економічна стратегія на період до 2030 року</u>	Прийнято	Березень 2021	У стратегії особлива роль відводиться галузі сільського господарства. Стратегією передбачено інтенсифікація розвитку зрошення та підвищення маржинальності сільськогосподарських культур. Обидва напрямки є частиною політики адаптації.
<u>Правила утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях с.г. призначення</u>	Прийнято	Липень 2020	Правила легітимізують поняття полезахисних лісових смуг на землях сільськогосподарського призначення та визначають основні вимоги щодо їх утримання, збереження та проведення комплексу заходів з метою забезпечення виконання функцій з агролісотехнічної меліорації. ²³
<u>Рішення РНБО України "Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації"</u>	Затверджено Указом Президента	Березень 2021	Низький адаптивний потенціал галузей, брак інструментів моніторингу та високий рівень екологічних загроз визнаються як вирішальні на екологічну безпеку країни. Для вирішення вищезазначених питань Рішення РНБО рекомендує прийняти ряд кроків що безпосередньо мають брати до уваги загрози змін клімату та сприяти розвитку адаптації.

²³ Лісосмуги є важливим заходом із адаптації до кліматичних змін та їх пом'якшення. Розвиток лісосмуг був передбачений у першому проекті Стратегії від 2019 року.

<u>Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року.</u>	Прийнято	Жовтень 2021	Передбачено формування планів дій з адаптації до зміни клімату у сферах управління водними ресурсами (в рамках плану управління річковим басейном), збереження біорізноманіття, лісового фонду, енергетики, громадського здоров'я, сільського господарства та ґрунтів, транспорту та інфраструктури, туризму;
<u>План заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року</u>	Прийнято	Жовтень 2020	План заходів розроблено та підготовано з врахуванням потенційних впливів кліматичних змін та дій спрямованих а адаптацію до них. План розроблявся із врахуванням прогнозних моделей водозабезпечення та вологозабезпечення, розроблених Інститутом водних проблем та меліорації, НААН.
<u>Державна стратегія управління лісами України до 2035 року</u>	Прийнято	Грудень 2021	Стратегія визнає глобальну зміну клімату, як основну причину погіршення фіто-санітарного стану лісів, що може призвести до скорочення лісистості. Основними принципами реалізації стратегії є впровадження заходів що відповідають поняттю сталого розвитку та підвищення резистентності лісового господарства до кліматичних змін.
<u>Наказ Міністерства економіки «Про затвердження деяких нормативно-правових актів щодо використання протимікробних ветеринарних лікарських засобів у ветеринарній медицині та звітування про обсяги їх застосування»</u>	Прийнято	Січень, 2022	Наказ встановлює правила які передбачають посилення контролю за застосуванням антибіотиків та протимікробних препаратів у тваринництві
<u>Наказ президента України Питання національних пріоритетів трансформації</u>	Прийнято	Лютий 2022	Передбачає визначення національних пріоритетів трансформації продовольчих систем в Україні їх реалізацію та подальший моніторинг.

<u>продовольчих систем в Україні</u>			
Ініціатива Європейської Комісії «Європейська зелена угода» (Green Deal)	В рамках Угоди про Асоціацію із ЄС	Січень 2020	З метою координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейська зелена угода» (ЄЗУ) створено <u>міжвідомчу робочу групу</u> . Європейська зелена угода передбачає введення торговельних бар'єрів на продукцію з високим вуглецевим слідом та встановлює вимоги на зниження використання добрив, пестицидів та антибіотиків у сільському господарстві. Також ЄЗУ Таким чином формування політики адаптації має здійснюватися відповідно до вимог ЄЗУ. Також ЄЗУ передбачає стратегію «Від ферми до виделки».
Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року	Схвалено	Грудень 2016	Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07 грудня 2016 року № 932 (Офіційний вісник України, 2016 р., № 99, ст. 3236)
Закон України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів»	Схвалено	Грудень 2017	Затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06 грудня 2017 року № 878 (Урядовий кур'єр, 2017, № 235);
Закон України «Про регулювання господарської діяльності з озono-руйнівними речовинами та фторованими парниковими газами»			
Енергетична стратегія України в період до 2035	Схвалено	Серпень 2017	Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 року № 605 (Урядовий кур'єр, 2017, № 167)

року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»			
Національна транспортна стратегія України 10 на період до 2030 року	Схвалено	Травень 2018	Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 року № 430 (Офіційний вісник України, 2018 р., № 52, ст.1848)
Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року	Схвалено	Листопад 2017	Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2017 року № 820 (Офіційний вісник України, 2017 р., № 94, ст. 2859)
Рамковий закон про «Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 року»	Підготовка проекту призупинена	2022	Закон накладатиме юридичне зобов'язання на зменшення обсягу викидів парникових газів, відмову від викопного палива і старт інвестування у відновлювальні джерела енергії.